

Het reactiveren van architectuur

In een uitverkocht Pakhuis de Zwijger werd op 27 mei jl. het boek *Reactivate! Vernieuwers van de Nederlandse architectuur* gepresenteerd. Uitgever Trancity, Pakhuis de Zwijger en de auteur grepen de gelegenheid aan om niet alleen de kwesties van vandaag aan de orde te stellen, maar ook de problemen te inventariseren waar de vernieuwers in de praktijk tegenaan lopen.

Reactivate! beschrijft hoe aan het begin van 21^e eeuw de ideeën over hoe de maatschappij moet functioneren op sociaal, economisch en cultureel niveau sterk aan verandering onderhevig zijn. De behoefte aan collectiviteit is groter geworden, evenals de urgentie om een duurzame wereld te creëren. Die duurzaamheid is bovendien in toenemende mate gekoppeld aan economische motieven, en gaat gepaard met een groeiend wantrouwen tegen zuiver kapitalistische motieven in het zakenleven. Ondertussen is de architectenbranche in Nederland gehalveerd, de omzet over 2012 verder gedaald, en de werkloosheid gestegen. Tegelijkertijd is het aantal bureaus sinds 2007 bijna verdubbeld van 3035 naar 5220 bureaus in 2012. Het lijkt erop dat ontslagen architecten massaal een eigen bureau zijn begonnen. Het verklaart de grote hoeveelheid kleine architectenbureaus en – in het verlengde daarvan – de noodzaak tot samenwerken en het steeds zoeken naar nieuwe netwerken. In tientallen interviews met jonge architectenbureaus tussen 2005 en 2012 in *ArchitectuurNL* werden de eerste veranderingen al zichtbaar. Een nieuwe generatie ontwerpers moet zich verhouden tot nieuwe omstandigheden (maatschappelijk, cultureel en economisch). En doet dat ook.

Noodgedwongen, want de oude opvatting over de rol van de architect sluit niet goed meer aan op wat nu nodig is om een architectenbureau overeind te houden. Een architect zal over meer talenten moeten beschikken dan de vaardigheid om een mooi gebouw te maken. Maar ook uit overtuiging, omdat relevante architectuur gaat over de mate waarin de architect(uur) antwoord kan geven op maatschappelijke opgaven en behoeften. De vraag is: hoeveel architectuur is er nodig? Of: hoeveel *architect* is er nodig? Ook het opdrachtgeversveld is aan het veranderen. Er zijn andere opdrachtgevers, met vaak kleinere opdrachten.

Natuurlijk is dat op zichzelf niet nieuw. Joop van Stigt heeft misschien wel meer gedaan voor scholen in Afrika dan voor woonhuizen in Nederland. Hij was bovendien sinds de jaren 80 bezig met herbestemming in de bestaande stad. Hein de Haan is voor veel jonge bureaus een grote inspirator vanwege zijn decennialange ervaring met collectieve bouwprocessen. Maar drie dingen zijn echt anders:

- de schaal waarop dat gebeurt. Niet eerder in Nederland, maar ook niet daarbuiten waren zoveel bureaus op deze manier actief. Ook niet in landen met een soortgelijke 'geestgesteldheid', zoals Schotland en Spanje.
- de apolitieke, bijna anti-ideologische houding.
- de wil om nú zélf iets te doen. Neem dit citaat van Kristian Koreman (ZUS architecten). 'Wij ontwerpen een brug van 300 meter, omdat we nú een nieuwe context willen creëren. Dan kan je niet wachten op een opdrachtgever die daar 30 jaar voor uit trekt. We ontwerpen iets dat bijdraagt aan gemeenschappelijkheid en vragen wat mensen ervoor zouden willen betalen. Niet vanuit een politieke *drive*, maar vanuit de *deadlock* die nu in de traditionele planvorming zit.'

Het boek inventariseert dus hoe jonge bureaus de uitdagingen van deze tijd oppakken. Dat roept weer nieuwe vragen op. Bijvoorbeeld: Is het mogelijk om nieuw kapitaal te vinden dat deze nieuwe manier van werken kan bestendigen? (Is het bijvoorbeeld denkbaar dat een bedrijf als Google voor shortstaywoningen kan doen, wat Philips deed voor arbeiderswoningen?) Of: Hoe kan samenhang worden gebracht in al die kleinschalige initiatieven? Is dat nodig? En zo ja, door wie? Wordt vervolgd dus, onder andere bij De Expeditie van Ruimtevolk, een innovatiefestival voor ruimtelijke vraagstukken, dat op donderdag 21 november 2013 plaatsvindt in Arnhem.

Indira van 't Klooster

architectuurhistorica en -publicist

ArchitectuurNL

1. Auteur Indira van 't Klooster (1971) is hoofdredacteur van A10 new European Architecture en senior projectleider bij Architectuur Lokaal. Tussen 2005 en 2012 interviewde ze voor PLATFORM, de rubriek over jong talent in *ArchitectuurNL*, meer dan 60 jonge Nederlandse architectenbureaus. Die vormden de basis van dit boek. 2. *REACTIVATE! Vernieuwers van de Nederlandse architectuur*. Subtitel van de Engelse editie: *Innovators of Dutch Architecture*. Uitgever: trancityxvaliz, www.trancity.nl, 256 pagina's, paperback, 16 x 24 cm € 27,50.